

764
Shree Raghunath Sanskrit Research Institute Library,
Jammu

No. ७६४ - घ

Title हारावली

Author प्रशोत्तमदेवः

Extent १० Age १६०९

Subject कोश सम्पूर्णम्

नं० ७६४-घ
हाशवली (संपूर्णम्)

नं० ७६४-घ
पत्राणि १०

104-3-40

धर्मार्थ

नं० ६५१५

हारवली

मेषशुद्धि-वैष्णव

मन्त्र-पुराणोक्तवदु

दि. ५. १९०५

हारवलीकोषः ५१०

॥ श्रीगणपतये नमः ॥ ॥ पुनर्गपतिविमुक्तस्वच्छनिर्मोकवद्वीविलसितमनुकुर्वन्त्यस्य गंगा प्रवाहः ॥ शिरसि सरसभासु न्मालतीदामलदंभी ।
 लघयति हिमगौरः सोऽस्तवः साध्यसिद्धौ ॥ १॥ कल्यावसानसमये स्थितये कवीनां देहांतरं किमपि योऽजतिप्रसन्नः ॥ यस्याः प्रसादपरमाणुरपि
 प्रतिष्ठामभ्येति कामपि न मामि सरस्वतीताम्रः ॥ २॥ निर्मलसराः सुकृतिनः खलु ये विविच्य कर्णे गुणस्य कणमप्यवतंसयंति ॥ येषां मनो नरमते परदो
 षवादेते केचिदेव विरला भुविसंवरंति ॥ ३॥ मुक्तमयातिमधुरमसृणवदातथायाधिरागतरलामलसज्जुगुप्ती ॥ साध्वी सतां भजतु कंठमसौ प्रि
 येव हारावली विरचिता पुरुषोत्तमेन ॥ ४॥ किन्नेव संति सुधियामभिधानकोषाः किंतु प्रसिद्धविषयव्यवहारभाजः ॥ गोष्ठीषु वादपरमो ह फला सुके
 षां हारावली न विदधाति विदग्धिमानम् ॥ ५॥ एकं तमेव गणयंति परं विदग्धावाचं विदग्धि मनिमज्जितेयस्य लोकः ॥ गोष्ठीषु यः परमशक्तिः कदुर्ग
 मा सुदुर्वोधः शङ्कत संशयमुच्छिनत्ति ॥ ६॥ आ व्याध शब्दतः श्लोकैरर्द्धै रतलिनात्ततः ॥ शब्दां पादैर्विर्वोद्व्याः प्राग्नेकार्थतस्ततः ॥ ७॥ विषमन
 यत शं कूचं द्रमौलिर्भगाली वृषभगतिगणेशो रे रिहाणे वृषांकः ॥ त्रिपुरदहनश्रुतिस्थाणुखट्वांगिहिं डिप्रियतमशितिकंठाभर्ग्यकल्माषकंठौ ॥
 ८॥ शतधामाचतुष्पाणिः दक्षिणगर्भगदाग्रजः ॥ गदीकौस्तुभवत्ताम्रपाचजन्यधरोऽश्रुतः ॥ ९॥ वै न ते यः पक्षि सिंहः शाल्मली हरिवाहनः ॥
 अमृताहरणस्ताद्व्योनागाशनखगे श्वरौ ॥ १०॥ खगपतंगवियन्मणिभानवो हरिभगे न बने दाघकरादयः ॥ किरणमालिविरोचनहेलयो दिनम
 णिस्तरणिश्च दिनप्रणीः ॥ ११॥ श्रुतश्रवोऽनुजः कोजो मंदश्चाया सुतः शनिः ॥ सप्तार्चिर्नीलवसनः पातंगिः क्रूरलोचनः ॥ १२॥ दाक्षायणीपति
 बलज्ञगुपतजन्मतुंगी शरात्रिमणिदर्शविपसुधांगाः ॥ राजा समुद्रनवनीततमो नुदो माल्लौरिंदुरेण तिलको हरिरोहिणीशो ॥ १३॥ महामृगः
 पुष्करिदीर्घमारुतौ विलोमजिकोजलकांक्षि सिंधुरो ॥ दिपायि सूर्यश्रुति कुंभिसामजामहामदः पेव किंप्रिपीलवः ॥ १४॥ दर्वीकरो विषधरः
 श्वसनाशनो हि श्रुक्नीफणभरविषायुधदीर्घदृष्टः ॥ कुंभीनसद्विरसनो समकोलदंष्ट्रीगोकर्णकुंडलिलतारसनाविषास्पना ॥ १५॥ मया सोपकृतं
 सर्वमयं चोपकारिष्यति ॥ इतियः कियते संधिः प्रतीहारः स उच्यते ॥ १६॥ शेषमक्षरमादाय प्रतिश्लोकं क्रमेण यत् ॥ अन्ये पठ्यते श्लोकः प्रति

रामः
 १

लेतिसामता ॥ ७ ॥ नभश्चरो वायु दारुर्वनदोगगनध्वजः ॥ व्योमधूमोजलमसिः खतमालः पयोधरः ॥ १८ ॥ हर्षादुत्सवकाले यदले कारं वरादि
 कं ॥ ज्वालाप्यगद्यते र्णपात्रं र्णालिकं चतत् ॥ १९ ॥ सुरते कर्णमूलेषु यच्च देशी यभाषया ॥ दंपत्योर्जल्पितं मंदं मन्मनंतं तद्विदुर्वुधाः ॥ २० ॥ यदीयते
 तु देवेभ्यो मनोराज्यस्य सिद्धये ॥ उपयाचितं कंदिव्यदोहदंतं तद्विदुर्वुधाः ॥ २१ ॥ नक्तं निर्गत्य यत्किंचिच्छुभाशुभकरं वचः ॥ श्रूयते तद्विदुर्धरिदैवप्रश्न
 मुपश्रुतिं ॥ वृद्धसूत्रकमित्या ऊरिदंतूलं मनीषिणः ॥ ग्रीष्महासं वंशकफं वाततूलं मरुध्वजं ॥ २२ ॥ दशंधनो गृहमणिः स्नेहाशः कज्जलध्वजः
 ॥ जटाज्वालो दशकर्षा कथितो वज्रदंष्ट्रभिः ॥ २३ ॥ गोमयच्छत्रिका मा ऊर्द्विलीरं च शिलीधकं ॥ ऊर्ध्वगं च वशरोह गेला समपरे विदुः ॥ २४ ॥ हि
 मवान्हेमकूटश्च निषधो मेसुरे वचः ॥ चेत्रः कर्णचिह्नं गीच सत्रैते वर्षपर्वताः ॥ २५ ॥ इति श्लोकावधिः ॥ व्याधो मृगवंधा जीवो निषादः पुष्कशः
 सवः ॥ बालवायजमिच्छंति वैदूर्यमणिमुत्तमाः ॥ २६ ॥ कालग्रंथिः समासं वन्मासमानो युगो सकः ॥ मासो वर्षो सकः प्रामो वर्षो गः स्याद्दहर्ग
 णः ॥ २७ ॥ मदयोगविधानं तु व्यस्तारं करिणो विदुः ॥ दृष्टवंशस्य यन्मांसं तल्पनं तत्प्रचक्षते ॥ २८ ॥ कर्णवेधनिका प्रोक्ता नालिकेति विष्णुणिनां ॥ मवे
 श्मंतः स्वेदानां दंतमांसं विदुर्वुधाः ॥ २९ ॥ कुमारभृत्या गर्भिण्याः परिवर्ष्याभिधीयते ॥ नवोटा वस्त्रमानंदपटमिच्छंति स्त्रियः ॥ ३० ॥ कर्णिसुतो मूल
 देवो मूलभद्रः कलांकुरः ॥ ज्येष्ठा मूलीयमिच्छंति मासमाषाढशुक्लं ॥ ३१ ॥ नित्यकर्म समाचारनिष्ठुरत्वे कटुकता ॥ वैरानुबंधो धीमद्भिरुपनाहोभि
 धीयते ॥ ३२ ॥ स्नात्वा लिका कुंतलिका दध्यादिच्छेदनीतुया ॥ वैशाखो दधिचारः स्यात्तक्राटः करघर्षणः ॥ ३३ ॥ स्नादाषाढभवो भौमो नवार्चिर्गर्गा
 गनो ल्मुकः ॥ पंचार्चिश्च श्रविष्ठा जोत्त एकांगः प्रहर्षणः ॥ ३४ ॥ दीर्घिर्द्विर्द्वादशार्चिः स्याज्जीवः प्राक्फल्गुनी भवः ॥ काव्यो दैत्यपुरोधाः स्यात्पुष्योऽश्विर्म
 घा भवः ॥ ३५ ॥ उपस्रवोऽकचः केतुरश्लेषा भव आहिकः ॥ ज्योतीरयो गृहाधरो भ्रुवउत्तानपादजः ॥ ३६ ॥ स्वर्भानुग्रहकल्योले विदुरभ्रपिशाचकं ॥ वनीयको या
 चनको वसुकीयो मुखपचः ॥ ३७ ॥ जायमानविषाणग्रैकटाहो महिषी शिशो ॥ छेदो हस्ते नशस्यानां कटभंग उदाहृतः ॥ ३८ ॥ जनत्राजं गमकुटीका वारी मूर्द्ध
 कर्परी ॥ उल्लारणमुकूटश्च कांगश्च पुटो ज ॥ ३९ ॥ मुनीनां वचिता कुट्या पर्णाटजरो होटजो ॥ कारोत्तरश्च वीनाही प्रहिरं धूर्जलाविका ॥ ४० ॥ जलकूपी जला

तैकश्चतालावचरदृश्यते ॥६४॥ कथितः कौमुदीवृत्तोदीपवृत्तः शिखातरुः ॥ कोजागरे तथा सद्भिः कौमुदीचारदृश्यते ॥६५॥ समुद्रगृहमि
 त्याऊर्जलयेन निकेतने ॥ त्रेतादिभिर्गृहीतो यस्य स आविष्टो भ्रमन् बहिः ॥ ६६ ॥ हिममिन्द्रा निधूमश्च त्रवाप्योरजनीजले ॥ येशिवायतनोत्स
 थास्ते संध्यावलयेषु पाः ॥ ६७ ॥ विषाक्तास्त्राहतस्याङ्गः पशोर्मोसंतुग्जने ॥ धूमिका धूममहिषी हिममंडिः कुहेलिका ॥ ६८ ॥ पोताष्टादनमा
 ऊस्तुवरकमथवेस्त्रकुट्टिमकवयः ॥ तंत्रविमुक्तं वासो निष्प्रवलिनिष्प्रवाणिच ॥ ६९ ॥ महाघोषं क्रयारोहं हट्टं पापाजिरं विदुः ॥ वज्रमानुष
 संकीर्णं निर्घटं च करंगणं ॥ ७० ॥ शालभंजीदारुगर्भाकुसुंटीदारुपुत्रिका ॥ कादंविनीनकोमेघः कालीस्यात्कालिकापिच ॥ ७१ ॥ क्रोशध्व
 निः क्रोशतालोढक्काविजयमर्दलः ॥ स्यात्पतिपत्तिः पटहोलंपापटहृत्पि ॥ ७२ ॥ कुकूलं कायवलनंतनुत्रंदं शनं विदुः ॥ शिरस्त्रिशीर्षर
 तंश्च चशीर्षाण्यशीर्षकंचतत् ॥ ७३ ॥ स्याज्जालिकालोहमयीजालप्रायोगरक्षिणी ॥ पल्लं धीपादविरजाः कोशीपादरथीभवेत् ॥ ७४ ॥ रु
 चकंलवणं क्षारं तीक्ष्णं जलरसं विदुः ॥ ज्योतिर्वीजं च खद्योतं ध्वातेन्मेघं तमोमणिः ॥ ७५ ॥ जलशृङ्गरजलजिह्वोजलकंटकवार्धतौ त
 थानके ॥ जलनकुलजलविडालो नीराखुजलक्षवाबुदे ॥ ७६ ॥ शिष्णुमारोजलकपिश्रपलांगोसिपुष्पकः ॥ ग्राहोजलकिराटश्चनक्ररा
 जोजलोटकः ॥ ७७ ॥ मृतकान्तकंश्चभीरुर्दकधूर्तेशयालुवंशकाभरुजः ॥ शालामृगोस्थिभक्षोग्राममृगोमंडलः कपिलः ॥ उत्कामुखीष्ट
 मालीयादीप्रजिकेतिसामता ॥ स्कंधवाहसुशंकश्च शृंगी गौरतधूर्तिलः ॥ ७८ ॥ हेरं वः कासरश्चैवरक्ताक्षः सैरिभस्तथा ॥ रोमशो वज्रोमा
 स्यादुरणश्च द्यूदरः ॥ ७९ ॥ इडिकस्तुवानराक्षोवनध्यागोतिरोमशः ॥ वररगो धूमश्चक्रेः स्यादुष्टः श्वलकस्तथा ॥ ८० ॥ चक्रमुखः स्रविरोमा
 वराहः स्थूलनासिकः ॥ कंठीरवस्तुपारीन्द्रः केसरी गजमाचलः ॥ ८१ ॥ नेत्रपिंडोदृष्टा हारो मेनादः कुंदमः स्मृतः ॥ गंधाखुर्गंधनकुलश्रुचुः पुंष्ट
 षउच्यते ॥ ८२ ॥ प्रोणोरिष्टोनालिजंघयात्पघोषस्तुमोक्षलिः ॥ गोभंडीरंषंककीरोहापुत्रीराजमट्टिका ॥ ८३ ॥ गंगाचिल्लीतुदेवहीविश्व
 काजलकुक्कुटी ॥ विदसारिका तु कुणपीगोराटीगोकिरटिका ॥ ८४ ॥ मृगं द्रवडकोघातिपक्षीयाहकमारकौ ॥ कुलालं कुक्कुटं पाऊः कुक्कु

मंजुहकस्वरम् ॥ ८६ ॥ कर्कराजः कलाटीनः खेजलेखस्तुखेजनः ॥ आसादकुक्कुटोमहन्कंठो गृहकपोतकः ॥ ८७ ॥ ध्वंक्षपुष्टः कलकंठो मधुकंठः कु
 हूमुखः ॥ मम्पाशीमत्परंगः स्याज्जलमधुमणीचकः ॥ ८८ ॥ कलविकम्पितश्चन्द्रो गृहनीडो वृषायणः ॥ वरं डाचित्रपादाचित्रनेत्राचसारिका ॥
 ८९ ॥ मयूरचटकोददः कंकवो कुर्निशाचरः ॥ शतपत्रः सितापांगः प्रचलाकीचचंद्रकी ॥ ९० ॥ किसलयमपितरुगं विदुर्लतायावकं प्रवालं च ॥
 कंदकसंज्ञास्तरुनखसितागृदलसूचिरंकलद्रुमराः ॥ ९१ ॥ झोणीदलः सूचिपुष्पो जंबूलः कंकचच्छदः ॥ मंडातिष्पफलाधात्रीवल्पापं
 चरसाशिका ॥ ९२ ॥ सहस्रवीर्याविरजाभार्गवीमंडलीरुहा ॥ प्रहर्षिणीमिश्राकाचलसागंधपलाशिका ॥ ९३ ॥ मृदुपुष्पः श्रुकतरुः शिरीषो वि
 ष्णनाशनः ॥ वराहकालीकथितः सूर्यावर्तस्तुशाष्टिके ॥ ९४ ॥ वज्रवल्गुस्थिसंहारो हस्तिशुडीवनालिका ॥ वनतिक्तस्त्रियोप्रीप्सातिरीठः पक्ष
 सुंदरः ॥ ९५ ॥ मधुपुष्पो मधूकश्च गुडपुष्पो मधुद्रुमः ॥ वृत्तपुष्पः प्रादृषेणोहारिद्रुहलिप्रियः ॥ ९६ ॥ एलातुचिसुगंधाचपुटिकाचर्मसंभवा ॥ कु
 ष्मांडकः पुष्पफलो घनवासश्च वेष्टकः ॥ ९७ ॥ वेषणः कासमर्द्दश्च पत्रोपत्करइत्यपि ॥ ओकोदशालीप्राचीरमोघोलिरवहालिका ॥ ९८ ॥ क
 ल्पवर्तः प्रातराशः प्रातर्भोजनमिष्यते ॥ षट्गालिकाचुडिं वंचडमरं विद्रवोपि च ॥ ९९ ॥ स्कंधफलं सुतुंगश्च नारिकेलः पुलोदकः ॥ गुडदारु
 र्मधुतण्डुलमसिपत्रोमहारसः ॥ १०० ॥ राजालुकोमहाकंदो मूलको हस्तिदंतकः ॥ सुद्ररसातिक्तगुंजासरधाविद्रपकीटी ॥ १०१ ॥ सुद्रपत्रा
 चचागेरी तुद्राम्लाचाम्ललोणिका ॥ प्राचीनामलकं रक्तं वदरमलेकं तथा ॥ १०२ ॥ पिष्टसौरभमेकांगं श्रीखंडे मालये विदुः ॥ मृगनाभिर्मृग
 मदोगंधशेखरमित्यपि ॥ १०३ ॥ सिताभ्रं तरुसारं च वेरकं रसकेशरं ॥ कालेयवंशकं जोगं कालीयं वरचंदनं ॥ १०४ ॥ तण्डुला मृत्पुफलारंभा
 चकंदलीभवेत् ॥ ऊर्ध्वसितः परारुः स्यात्तथाराजपटोलकः ॥ १०५ ॥ कुंकुमपीतकावेरं घृणं कुसुमात्मकं ॥ अरको जलकेशश्चाकावप्रं शै
 वलं विदुः ॥ १०६ ॥ उन्मत्तः काहलापुष्पो वृहत्याटलिधाटिकौ ॥ किंशुकः करकः पर्णीलाक्षो वृक्षः सुभीरवः ॥ १०७ ॥ अमंडपंचागुलवर्द्धमाना
 गंधर्वहस्तस्त्रिपुटीफलश्च ॥ रेणुः सतीलस्तणके तु मृत्पुवीजो किलाटी च ततः सुपर्वा ॥ १०८ ॥ कचमालो मरुवा होधूमो भ्रमः शिखिध्वर

रामः
 ३

जः॥शाखानगरमाकुस्तद्यदम्पुणपुरांतरं॥१०२॥आऊर्जलकरं कंच जलजं स्त्रिका मुखे॥उपजिह्विकोत्यादिका च वटिरुद्देहिकादिवी॥१०३॥
श्रुत्वमै दुंवरं रक्तं स्त्रियास्पताम्रकं विदुः॥दुर्नीमादीर्घकोषी स्यात्पंकश्रुक्तिः सितालिका॥१०४॥आकाशमूली कुटुं कुंभिका जलवल्कलं॥शं
वूको जलडिंबः स्यादुश्चरः पंकमंडुकः॥१०५॥आटीलकं तर्णकानां स्थली सुकीडने मतं॥यष्टिः शष्टवती धीरैः खरीरक इति स्मृता॥१०६॥लेखा
त्रयां कितं भालं त्रिपताकं विदुर्बुधाः॥ऊर्ध्वचंद्रं कर्करेडं विदुरंगुलितोरणं॥१०७॥सिद्धजलं वगृह्णन्ममवन्ति सोमंतुषोदकं श्रुतं॥नगनाटकनिर्ग
थकभदंतदिगंबरकानने॥१०८॥करपात्रं जलकीडा व्यात्युत्तीकरपत्रिका॥शरणं पत्रं च नापत्रणपरिकीर्तिता॥१०९॥पंचभद्राहयास्ते ये
पंचस्वांगेषु पुष्पिताः॥यश्चारको मुक्तमुजं स स्याद्वल्लभपालकः॥११०॥निगलस्यो यत्रावर्तः सहिदेवमणिः स्मृतः॥तथावत्तसिवाहस्पश्री
वृक्षे क उदाहृतः॥१११॥बंधः पलाशपत्राणं शीर्षं पत्रपिशाचिका॥सुवसंतकशष्टेन उच्यते मदनोत्सवः॥११२॥कर्बुदं द्विशतग्राममध्ये ग्राम
मनोहरं॥तथाचतुःशतग्राममध्ये द्रोणमुखं विदुः॥११३॥यद्यात्रा मंगलं सामतदप्रतिरथं विदुः॥शाला प्रासादशिखरे चंद्रशालेति कीर्ति
ता॥११४॥इत्यर्धश्लोकावधिः॥तलिनंतुष्टमित्याऊर्ध्वहाश्माग्रहकश्च॥खसंचारिपुरं सौभरण्यापोषुकुलीभवेत्॥११५॥एकनटः स्यात्कथ
को भंडश्चादुपटुः स्मृतः॥मक्षिका भंभराली स्यात्पांशुशेदंशकः स्मृतः॥११६॥देवोद्यानंतु वैभ्राजदीपाली दीपश्च खलो॥सुकुमारे पितोमालं वि
षमे स्य पुटं विदुः॥११७॥दुणहः खड्गपिधाने सारिणी च प्रणालिका॥यस्य स्थाने यत्तवाटस्तस्माधनपिशाचिका॥११८॥स्मृता वल्गुगिरिर्वीरुः सु
टिरिर्वीरुश्रुक्तिका॥नाटो मृत्तिमिषः सेदुः कोमासिका तु जालिका॥११९॥पुंजातुकः फलेलांकुस्तण्णता धनुरिष्यते॥कैरातो दोर्गहस्तामा
सिंघाणं काचभाजनं॥१२०॥दर्वेदोदंडवादी स्यात्तेनः शंकितवर्णकः॥प्रारब्धिः करिबंधः स्यात्कृष्टस्थानंतु वारकं॥१२१॥भोगावली वंदिपाठः से
तुः सरणपिंडलौ॥देवद्रोणी देवयात्राश्रुता धोजिकि कामता॥१२२॥पालिः समुत्थितश्मश्रुस्सुसंडोच्चतरालिका॥राकाट्टश्चरजाः कन्यापो
दास्त्री पुंसलक्षणं॥१२३॥महत्तरो ग्रामकूटो मर्मरोऽव्यक्तनिःस्वनः॥शिवालयः पितृवनश्चिताकाष्मणी चितिः॥१२४॥कर्णवंशो भवेन्मंचः श्री

ग्रहः शुक्रनिप्रपा॥ तोबूलदोवागुलिकः सुरभिः फाल्गुणतुजः॥ १३२॥ तोबूलरगो मसुरस्तरवारिः कृपाणकः॥ स्वागतं कुशलमश्रुः सामीचीवेदना
 मता॥ १३३॥ समुजः संपुटो ज्योहयस्कंधो हयधरा॥ पिंडारीमहिषीपालेमसुरेवगमोलिकः॥ १३४॥ काहलीतरणीप्रोक्ताशुरानुकथितासुधा॥
 कापिलिंकारोचनिका कालिकावस्करटिका॥ १३५॥ कालिकाक्षीरकीटः स्यात्वंडपालस्तुलोडिकः॥ पंशुरः पीठसर्पस्यादुह्नलोरोमशः स्मृ
 तः॥ १३६॥ शृणवात्रेफरुवकं कंबधोरुं उमुच्यते॥ तूलिकास्यानवतिकास्यानमालस्यमुच्यते॥ १३७॥ भाजने कमठं प्रोक्तं पुष्पश्लोको नलोमतः॥
 गौरवे प्रतिपत्तिः स्याद्धारिः पथिकसंहतिः॥ १३८॥ आमकिन्पियामिस्त्री हाफिका चोपउष्पिका॥ वातपुत्रे विटधरो निर्माल्यनिर्मलमतः॥ १३९॥ इं
 द्रासने मता गुंजागुलु चोगुठको मतः॥ भोगा वासो वासगहं मेढो हस्तिपकः स्मृतः॥ १४०॥ मायुः पलाग्निः पल्लज्वरः स्यादजीर्णमंत्रं धमिरामय
 श्र॥ १४१॥ तिस्रोहित्यमुदंतिका स्यात्तुलारिका भोगपिशाचिका च॥ १४२॥ भोगोजलवरंटः स्यात्कणकुंभीरमक्षिका॥ वहले वावैटः पोतस्तर
 लुश्चाहिपुत्रकः॥ १४३॥ काहलस्तुमहानादोमार्दंगं पतनं विदुः॥ स्यादरिजंतरिरथः पात्रपालस्तुलाधरः॥ १४४॥ काकिनीपणतुय्याक्षिसेज्वल
 दंगारउल्लुकमश्रुयानं च स्वभावः स्यान्मज्जिका वारसुंदरी॥ १४५॥ नीलमणिर्मसारः स्याजुंजापाटहिकामता॥ भाय्या पाणिगृहीती वदुक्कलेक्षोम
 मुच्यते॥ १४६॥ मंथस्य निर्मितो शय्यावधूटी वधुटी जनी॥ वंदिचौरो माचलः स्यात्कुंमिलः संधिहारकः॥ १४७॥ अश्रमुस्त्वभ्रनागस्य कुमुदस्य
 तुपिंगला॥ अंगना वामनस्य स्यादंजनस्यांजनावती॥ १४८॥ कपिलापुंडरीकस्यानुपमासुप्रतीकस्य॥ शेषस्य ताम्रकली च अश्रुदंती सार्वभौमस्य॥
 १४९॥ सेवावाटूक्तिलोको मढोगं नीरथः स्मृतः॥ विपिदोधान्यचमसः स्वाजिकोलाजउतुषः॥ १५०॥ अभ्यासोगुणनीयः स्यान्माटिः पत्रशिरामता॥
 भौतोदेवलकः त्वातः खेटकं वसुनंदके॥ १५१॥ पुरंदरातुसुरलाकावेरी चार्बजाकवी॥ कोमुदः कार्तिको माससौभिकस्त्विंद्रजालिकः॥ १५२॥ ग्रहे
 लकं वाचनकं वीक्षापन्नस्तिविस्मयः॥ कुटलं पटलं नीवं वीथी गृहतदीमता॥ १५३॥ सर्ववेशी नटः प्रोक्तो मंदाक्षेतुनटांतिका॥ मृत्फली कुठिकः
 प्रोक्तप्रशास्त्रो वृष्टिभूः लवः॥ १५४॥ खेदः सिप्रस्तनुरसस्त्वक् पुष्पंतुलंगकुरः॥ नवोदानववरिको दिक्करी नवयौवना॥ १५५॥ सौवर्चले चरुच

कंहिगुलेरक्तपारदं॥रक्तोपलंगैरिकेवपारदेस्तकेविदुः॥१५५॥साश्रुकःकंवलःख्यातईमोत्वकांडुरोव्रणः॥कटकःपारिहार्यःस्पादीर्घ्यालुः॥
 कुहनःस्मृतः॥१५६॥रुणमोक्षेविगणनंलग्नकेरुणमार्गेण॥भिक्षाशित्वेतुपेसुन्यमंडःपिच्छंधसस्तथा॥१५७॥वायुकेतुःक्षितिकणःस्पादास्फाले॥
 कलज्जला॥नष्टाप्रिसूत्रेलोप्रंस्पाद्याप्ययानंशिवीरथः॥१५८॥मल्लयात्रामालवीस्यान्निर्भर्त्सनमलक्तकः॥कौशलिकोप्राभतकमदकंलासकंवि
 दुः॥१५९॥स्वदोषाच्छादनंमक्ष्मन्स्त्रीस्यान्मूलकारिका॥वाताश्र्याभूमिपक्षःस्पादासर्वजयकुंजरः॥१६०॥प्रभातेगोसर्गोसर्गवजनीलेपकामि
 नी॥उत्कटोगंडकुसुमंसिद्धःसोमोधिकोमतः॥१६१॥वृषाकपिःशिखीश्रुष्माभस्मपार्धदमर्धदम्॥उष्ट्रवामीरथोध्युष्टो गंत्रीलघ्वीदिवेशर॥१६२॥
 रुकणःरुमिरुद्धिष्टःशरुक्कीटःन्यकारुका॥भारवाहोभारिकांस्पातस्कंधचोपोविहंगिका॥१६३॥उन्नतोऽजगरःप्रोक्तोद्विमुखाहिरहीरणिः॥पुरो
 टिःपुरसंस्कारिहृदीपुरतटीमता॥१६४॥मृणालिनीपुटकिनीस्यासकोबुद्धुदोभवेत्॥कलाचीतुप्रकोष्ठःस्पादस्तपुष्टस्तुकन्युष॥१६५॥उत्साह
 स्तत्रतंतुःस्पात्पिंडीरोनीरसःस्मृतः॥हरिणहृदयोभीरुस्संदेशोक्तिस्तुवाचिकं॥१६६॥शालाजिरोवर्धमानंकुसीदंतुकलाविका॥चर्वातलप्रहा
 रःस्पात्कर्करंमुद्गरंविदुः॥१६७॥गोष्ठागारेपिगंजःस्पाच्चितावेशमनिदावृटम्॥मानग्रंथिर्भवेन्मंतुर्निष्कुरो गृहवाटिका॥१६८॥शैलस्पकटकेद
 तस्तदिनंप्रतिवासरे॥स्तत्रमेवस्तत्रतंतुंरुशरापितिलोदने॥१६९॥स्पादासवोपिकुरसःसरकंमद्यभाजने॥निश्रुक्काणंदंशणंमोमंथिःशुष्क
 गोमये॥१७०॥अष्टपदंनयपीठीनयस्तजतुपुत्रकः॥विंदुतंत्रोभवेदक्षःपांचोलीशारिष्टखला॥१७१॥प्रस्तारस्तलिनंशय्यारोमगुच्छःप्रकीर्ण
 कं॥शिवालोपाशिकोत्तेयासरमातुंवरीश्रुनी॥१७२॥पादागदीहंसकःस्पात्प्रतिकर्मप्रसाधनं॥कर्णपालीतुकर्णदूरंगुलीयकमूर्मिका॥१७३॥खा
 तभूःप्रतिकूपःस्पाद्यंभास्पादाट्टंखला॥कंधरातोरणंकंषीस्तत्रालीगलमेखला॥१७४॥शासनंधर्मकीलःस्पात्सकृतेषूद्रशासनं॥पटोलिकास्ततकी
 लासिंदूरंरक्तेशासनं॥१७५॥रासस्तुगोदुहांकीडगीतिःपारवतीतथा॥वेणुर्यवफलोवंशोनवीनेनवकालिका॥१७६॥मुखधंयजलजलीतलाचीन
 लपटिका॥नीपाधराकदंबःस्पाद्धारभद्रस्तुवीरणं॥१७७॥खड्गस्तुवहक्काणंकोशंगमित्कटंविदुः॥गंडीरस्तुसमंठःस्पात्प्रीवेरंवारिवालकं॥१७८॥

शितोत्पलं गंधसोमं हरिभं धोतिमुक्तकः ॥ कर्कशकस्तु कालिं गंगो जलकंदकः ॥ १७५ ॥ हिलमोची जलवल्ली वायसी काकमाविका ॥ पुन्नागः केस
 रश्चैव चांवेयो नागकेशरः ॥ १७६ ॥ स्यादोलिका च हिंदोला ल्यावणं लवणं मते ॥ सुवासो राजतिमिषः कटुकोरो जसर्वपः ॥ १७७ ॥ सितमाघो राजमाको
 मस्तरो व्रीहिकांचनेः ॥ मधुसीरस्तु खजूरः शालांशुकुत रुमतेः ॥ १७८ ॥ सुतो एजकशेरुः स्याद्रौहिणश्चंदनद्रुमः ॥ काकमजुर्जलरंकः कायष्टिर्ज
 लकुक्षुभः ॥ १७९ ॥ वर्तिकाविष्णुलिं गी स्यादनाखः शशकः स्मृतः ॥ ताम्रकृमिर्दिंदो गोपोगृहगोधाग्रहालिका ॥ १८० ॥ दिवांधो हरिनेत्रः स्या
 जो नंदी लक्ष्मणमता ॥ कुरंकुरः पुष्करको वातुलितरुतूलिका ॥ १८१ ॥ कोलपुष्पस्तुकंकः स्याद्गर्गाद्योगनाविकः ॥ ग्रास्यमजुरिकाश्च
 गीराजस्तु मजुरः ॥ १८२ ॥ पंकग्राहस्तु मकरः शफरः श्वेतकोलकः ॥ चिंगटस्तु महाशल्कः पोताधानं जलोडकं ॥ १८३ ॥ फलकी तु चित्रफली म
 स्तराजस्तु रोहितः ॥ कोकोविकस्तु काकोचीवकाचीवकचिंचिका ॥ १८४ ॥ कवयी त्रैकवेष्टी खलेशस्तु खलेशयः ॥ इक्षिशोरजशफरश्च
 श्रुको जलवृश्चिकः ॥ १८५ ॥ दंडपालोऽर्धशफरः कंकत्रो जलव्यथः ॥ लघुगर्गस्त्रिकंदः स्यात्सितांको वालुकागडः ॥ १८६ ॥ केनकपलः
 कुरुविस्तः करिकवलो विधानं स्यात् ॥ ब्राह्मी तु पंकगडकः शकुलो दंडपालकः ॥ १८७ ॥ निचोलकं निचुलकं मंसामणिरलंजरः ॥ वेदिः
 स्यंडिलसितकंपन्याटो निष्कटः स्मृतः ॥ १८८ ॥ लोपासिका खिखिरी स्यात्पत्न्याटो निष्कटः स्मृतः ॥ अंकेष्वेवं कंसंगानि स्मृतमुत्तानमुत्कु
 टं ॥ १८९ ॥ स्यान्माज्जितारसालाचतुकोरः सिंहनादकः ॥ कर्णगूथं कर्णमलं सिंहाणं नासिकामलं ॥ १९० ॥ दंतमलं पुष्पिका स्यात्कुलकं रस
 नामलं ॥ कारं धमी धातुवादी दरिद्रो दुर्विधः स्मृतः ॥ १९१ ॥ स्यान्मंत्रं गंडको विद्यापक्षधारं खड्गिका ॥ आर्द्रवस्त्रं जलाद्रिः स्यादोषश्चादीनवो
 मतेः ॥ १९२ ॥ योजनं मार्गधेतुः स्यान्नल्लवः किष्कुचेतुः शतं ॥ चोलको वाणवारः स्यात्तुर्पासस्त्वर्धको चोलकः ॥ १९३ ॥ नागोदरमुरस्त्राणं जं
 प्रात्राणं तु मंतेणं ॥ स्यात्प्रसादो देवकुलं तत्तु चेत्यं विनामुखं ॥ १९४ ॥ तृणश्लो तु चंचा स्याद्यथार्थं तु यथातथं ॥ आघातं नैव धस्यानं का रावं
 धनवेशमनि ॥ १९५ ॥ स्कंधाग्निः स्थूलकाष्ठाग्निस्तृणाग्निस्तु भवेत्समः ॥ इंगलस्तु करीषाग्निर्ज्वराग्निस्त्वाधिमन्यवः ॥ १९६ ॥ श्वशुरः स्वा

रामः
 ५

मिजनकः साधुधीर्वरवात्सला ॥ मंगसार्थस्तथाविद्योहेलाबुकोऽश्वविक्रयी ॥ २०१ ॥ गृहवित्तो गृहपतिस्तु वीपुष्पलतां बुजे ॥ लोहिका
 खरसोनिः स्यान्निलिपस्त्रिदशः स्मृतः ॥ २०२ ॥ गंडुपदीभूलता स्यान्मंडरी घुर्घुरीमता ॥ स्वच्छद्यंगुलि संदेशालंघने चापतर्पणे ॥ २०३ ॥ गजटकाम
 दाघ्नातः शृंगारोगजमंडनं ॥ प्रतिमोरणरंकः स्यात्तैटकः कदरः शृणुः ॥ २०४ ॥ वीचीनललता भंडिः केलाग्रं बुहुदं विदुः ॥ जंवालो जलकल्कः स्यादा
 रणिः कुलहंडकः ॥ २०५ ॥ विनाकुतं विरहितं गंडुखो मुखधरणे ॥ काष्ठमल्लश्रवयानं कषायस्तूरो रसः ॥ २०६ ॥ पर्वावधिः परग्रंथिः पिंजो लाव
 नेकाहला ॥ गोहृन्मंघ्रलंगोविदुपरिघोधारकैटकः ॥ २०७ ॥ कर्करं चूर्णं त्वेदे स्यात्कर्कसारं करं भकं ॥ स्पर्श्यामपि संहर्षः कठोरं कर्करं विदुः ॥ २०८
 ॥ वंदी कवरकी मांजरा संदीलघुखटिका ॥ घटराजः स्मृतः कुंभोगर्गरी केलशिर्मता ॥ २०९ ॥ विदुरज न्यमुत्पाते निर्धाते व्योममुजरः ॥ पर्व्यं तिका गुण
 भ्रंशो गांगेष्ठी कटशर्करा ॥ २१० ॥ उक्ता कुलुकं गुंजा स्यात्कुलकस्तालमर्दलः ॥ सूत्रकोणे उमरु कं सूत्रवीणा च लावुकी ॥ २११ ॥ मेलानं दोमसिम
 णिर्लेखनी वर्णतूलिका ॥ धातूपलः कठिनिका मेलापत्रं जनेमसि ॥ २१२ ॥ तर्कुटी सूत्रलातर्कुर्न ह्योलस्तर्कुलासकः ॥ वर्तुलातर्कु पाठी
 स्यात्पंजिका तूलनालिका ॥ २१३ ॥ निर्वेष्टनं नाडिचीरंदग्धेष्टका स्याज्जामकम् ॥ दोलाभ्रं वा पुमान्भ्रं खो वा रासनं वा स्सदनं ॥ २१४ ॥ पिष्टवर्ति
 सुचमसश्चित्रोक्षपः श्रुतव्रणः ॥ स्लेष्टितं परमाषायां लुटिका न्यायसारिणी ॥ २१५ ॥ श्रुकाष्टदृष्ट एमलिष्ठात्रगंडः पदाघवित् ॥ कोसकारः का
 षततुर्घुणः स्यात्काष्ठलेखकः ॥ विषशृंगी भंगरोलो वरोलस्त एषट्पदः ॥ तुटुमोरं ध्रुवभुः स्याद्दीनालिंगालिका स्मृता ॥ २१६ ॥ विदारुके कचपादो
 दुणश्चालिश्चवृश्चिकः ॥ पद्माक्षं पद्मवीजं च कर्णिका वीजमाटका ॥ २१७ ॥ रंगमाता भवेद्वाद्याधी लटिर्दुहिता मता ॥ चाटुलोलश्चटुल्लो लो जंगटो
 दोहदः स्मृतः ॥ २१८ ॥ धौतांजली धौतवली वैज्रकंदुग्धपाचनं ॥ चित्रोक्तिः पुष्पशकटी चासेवनमट्टप्रिष्टत ॥ २१९ ॥ कालरात्रिभीमरथी अस्वाध्या
 योनिराकृतिः ॥ वसवादः श्रुताशने विष्वक्दुरवेष्टिकः ॥ २२० ॥ हिंतालुकः खाडुकः श्वायोगितोऽलर्क इष्यते ॥ द्रगडः सूर्यगंडः स्यादादशो मुकुरः
 स्मृतः ॥ २२१ ॥ राक्षसहोरसोनेः स्यादंगरी कोलनाटिका ॥ मयटस्त एहर्षः स्यात्कुत्रंगो मंचमंडपः ॥ २२२ ॥ स्रवङ्गः पणग्रंथिश्चित्रिका कटिश्च खला

विशारदः प्रसिद्धे स्याच्छ्रीर्लक्ष्मीरिंदिरमता ॥ २२४ ॥ पादावधिः संहर्षः ॥ प्राक्कणलाटकशब्दादर्थः पादे रतः परं शब्दाः ॥ नानार्था अपि शब्देर्गजशब्दात्प्रभृ
 तिविज्ञेयाः ॥ २२५ ॥ ॥ अथ नानार्थाः ॥ क्षीरक्षीरगुडहोदे गुडे मधुनि चेष्यते ॥ कृपीट पानमिधं तिके निपाते च वारिधौ ॥ २२६ ॥ रसालारसनायो स्यात्
 मयिते दध्नि पाणिना ॥ पाचलो हे मृत्तिकटः प्रायश्चित्ते सरीसृपे ॥ २२७ ॥ विटो द्रो लवणे षिडे मूषिके खदिरे पिच ॥ वितंडा करवीर्या च दर्वि वा दप्रभेद
 योः ॥ २२८ ॥ कारंड वेकरंडः स्यान्मधुकोषे दलाटके ॥ खटः स्लेष्मण्यधकूपे प्रहारं तरटं कयोः ॥ २२९ ॥ पिच्छा सगच्छ्य कोषे चोलिका फणिलाल
 योः ॥ पिच्छिलस्फाटिका वा त्यागमावाता खुपांशवः ॥ २३० ॥ धरं कुरो वा युफले नासीरेशी करे पिच ॥ कोटारो नागरे कूपे पुष्करिण्यां च पाटके ॥ २३
 १ ॥ नागं जनानां गयष्टिः करि सुंदरिका कचित् ॥ सत्यं डः प्रति कीटे च गंधकी टे च दृश्यते ॥ २३२ ॥ कटुकायां कंचटके कथिता शकुलादनी ॥ क्रौंचाद
 नस्तु घेंचुल्ला चिंचौटक मृणालयोः ॥ २३३ ॥ सतानिका क्षीरसरे तथा मर्कट जालके ॥ खड्गधेनु फले फेने परं जस्ते लयंत्रके ॥ २३४ ॥ भाला कोलो
 हिते दृष्टः करपत्रे च कच्छपे ॥ संकरोऽग्निचटुकारे संमार्जन्यपसारिते ॥ २३५ ॥ गोधा कलं विकादंति वधूषु च कटं मर ॥ पंकारः शैवले सेतो
 सोपाते जलकुंजके ॥ २३६ ॥ दृष्टं गीति शब्दो यंदं शभीरो दृष्टूदरे ॥ मेघपुष्पतुना देये पिंडा न्नै सलिले विदुः ॥ २३७ ॥ पित्तज्वरे कुलालस्य पवने
 कूटपालकः ॥ सनहंते पिप्पलकं तथा सीवनसूत्रके ॥ २३८ ॥ पाटलिको न्यमर्मज्ञे शत्रे स्यात्कालदेशिनि ॥ जिक्वापो दृष्टं दंशे च स्यादिंद्रमहक
 म्मलि ॥ २३९ ॥ लाभे कामगुणे स्ते आनिषा ख्यातु भोजने ॥ ध्यायापये च दूर्वायां हरिताली ध्वनिर्मतः ॥ २४० ॥ मालुधानश्चित्रसर्वमहापद्मे पि
 दृश्यते ॥ उन्मते क्षपणेऽनर्थकरे कार्यपुटध्वनिः ॥ २४१ ॥ सांघाटिकां विदुर्गुमे कुट्ट्यां जलकंटे ॥ शरहते च सर्वे च प्रचला कं प्रचक्षते ॥ २४२ ॥
 चंद्रिकायामजधूलोरत्तंगे हरिचंदनं ॥ स्त्रीरत्ने च हरिद्रायां लाक्षायां वरवर्णिनी ॥ २४३ ॥ ककलासे चित्रकोले तृणगोधा ध्वनि विदुः ॥ डिं
 वं मये च कलले फुफ्फुसे च प्रचक्षते ॥ २४४ ॥ धुन्धुमारः शक्रगोपे गृहधूमे गृहालिके ॥ तित्तपवी हिल मोची गुडची मधुयष्टिषु ॥ २४५ ॥ जलवि
 ल्वः कर्कटके पंचांगे जलवल्कले ॥ चोलकी नागरंगे च करीरे किष्कुपदीति ॥ २४६ ॥ कुलालचक्रैवाहने दंशरः शरयंत्रके ॥ दिग्जये वरयात्रा

रामः
 ६

यादं उयात्रो विदुर्विधाः ॥२४॥ उष्ट्रे दासी सुते चैव दासेरक इति स्मृतः ॥ जलगुल्मो जलावर्ते कश्चपे जलचत्वरे ॥२४८॥ काहलावेणु वीणा
 दिध्वनिना नाध्वनि विदुः ॥ घोंघे कारुंडिको यो च जाहकध्वनि रिष्यते ॥२४९॥ विद्यादुल्ललिको शब्दमुल्लंघनी चित्राचक्रे ॥ दक्षिणेषु चक्रे च
 द्विजिकः परिकीर्तितः ॥२५०॥ मदमत्तो विदग्धस्त्री नर्तकी मुचवालिनी ॥ रोमावली मेघमाला करटी मुचकालिका ॥२५१॥ मंजुलो मधुरे
 कुजो जलरंके जलाचले ॥ अनुके पस्तरस्वी स्यात्तपस्वी च धृतव्रतः ॥२५२॥ इत्यर्धश्लोकवधिः ॥ शालावृको कपिश्चानौ निष्ठुरः कछि
 नेऽत्रुपे ॥ छद्मो लंबुषे निवेद्युष्टं कल्पे तपोषिते ॥२५३॥ इदौ करीरे कौशंगे व्रणचिह्ने घुणे किणः ॥ नर्मठं च चुके पिगे छेकः षडंघ्रि
 वक्रयोः ॥२५४॥ धाराट्प्रवातके बाहेलजः स्यात्पंगुकश्चयोः ॥ नर्मटः खर्परसर्प्यगोकी लोमुशलेहले ॥२५५॥ मुंडिरी वारु कूष्मांडो का
 णिर्गुडकलंबयोः ॥ तंडकः खंजने केनेल द्वाक्षिन्त्यां खगांतरे ॥२५६॥ गजे पिनागमांतगौ विशेषस्तिलके पिच ॥ निष्पारः सूर्यवाते पि
 स्त्रकंठो द्विजे पिच ॥२५७॥ विदुष्यपि स्मृतो वेधाः पुरंदहे पिदृश्यते ॥ स्वरे पिकंठ आरव्यातश्च रसंवत्सरेऽपि च ॥२५८॥ लाक्षा पि
 जतुका प्रोक्ता लगनाचार्ये पि हिंडिकः ॥ नौसे चने पि वारुंडः पादालिंदे पि पंकिलः ॥२५९॥ कचोगीष्यति पुत्रे पि कुंदे पि भ्रमरे वटौ ॥
 भांडं भूषणमात्रे पिरुधिरं कुकुमे पि च ॥२६०॥ गोमेदके पि गंगोलः कटाहो निरये पि च ॥ मरीचे पि भवेत्कलः श्रुतांगे गुणिका भवेत् ॥२
 ६१॥ शस्त्रासपि खड्गधेनुनिस्त्रिंशोऽकरोणे पि च ॥ स्कंधावारे पि कटको विंदुस्तु विदुरे पि च ॥२६२॥ जलसूचिर्जलौका पि वैश्यायामपि
 पिंगला ॥ अहिरपुटरावर्ते विशिखा पि खनित्रिका ॥२६३॥ भ्रमरः कामुके पि स्यादंगी कारे पि चायकिं ॥ महालये पि तीर्थः स्याज्जने पि त
 षाक्रिकं ॥२६४॥ बलिश्चामरदंडे पि पादपीठे पि पादपः ॥ गोदंतो हरिताले पि बानीरश्चित्रके पि च ॥२६५॥ आधारे प्याश्रयः प्रोक्तो गजसं
 घेष्वग्रहः ॥ कथिता जटायां च मार्गणे पि मृगः क्वचित् ॥२६६॥ मूषिका पि भवेद्दीना जटाटंको हरे पि च ॥ अश्रमकृतं पि फोणं मृजां डे पुष्टि
 का भवेत् ॥२६७॥ अंगसादे पि सदनं वनदावे पि हिंसिमः ॥ दंतमांसे पि वेला स्यात्सुल्लं नारीधने पि च ॥२६८॥ निवे पि हिंगुनि र्कसो मेला नंदे

विवाहं ॥ लेखन्यां कर्णिका विस्मात्कठिन्यामविवर्णिका ॥ २६२ ॥ पटलेपिका समर्द्धादिष्टं देवेपिकीर्तितं ॥ दाडिमेविचहिंती रवंशो वेणो कुलेपिच ॥
 ७॥ काव्यादीनामनंतत्वाच्छ्रद्धादीनां विशेषतः ॥ ककेदाकेन किं दृष्टमिति को वेदितुं क्षमः ॥ ७॥ अतः शब्दः कद्वयोऽयमर्थत आपिकीदृशः ॥ ६
 तिकाव्यमलीकं स्यान्मात्सर्यमलिनात्मनां ॥ ७२ ॥ शृङ्गार्णवउत्पलिनी संसारवर्तइत्यपि ॥ कोषावाचस्पतिन्याडिविक्रमादित्यनिर्मिताः ॥ ७३ ॥
 आदायसारमेतेषां मन्येषां च विशेषतः ॥ हारावलीनिर्मितेयं मया दशवत्सरेः ॥ ७४ ॥ उपास्य सर्वज्ञमनंतमीशं भूत्वा तिथिः श्रीधति
 सिंहवाचं ॥ हारावली दशरात्रा समानैर्विनिर्मितेयं पुरुषोत्तमेन ॥ ७५ ॥ नानाकाव्यपुराणादृक्कथाकोषेति हासस्मेति ज्योतिषास्त्र
 गजाश्वमानवभिषकोषाश्रयत्नादियं ॥ दृष्ट्वा ॥ न्यानिचराधिकेस्सहकृता हारावली यत्नतः कर्तव्योन्नतसंशयः सुमनसश्शार्दूलिङ्गेषु
 तः ॥ ७६ ॥ सुधिया जनमेजयेन यत्नाद्वृत्तिहेन समन्तिरूपितेयं ॥ विदितो बहुदृष्टश्च भिः कवीर्द्रुवि कोषानुमतः श्रमो मदीयः ॥ ७७ ॥ हित्वा म
 हाशिक्षिताभिमानमात्सर्यमन्यत्र मुकुनिधाय ॥ हारावलीयः प्रकरोतिकं देविदग्धगोष्ठीषु परं सभाति ॥ ७८ ॥ ॥ इति श्रीशार्दूलिकमहा
 महोपाध्यायपुरुषोत्तमदेवप्रणीता हारावलीपर्यवसिता ॥ सवत् १८०१ मार्गशीर्षशुक्लप्रतिपदिलिखितेयंगणेशदत्तवासेन नागरेण ॥
 अथ हारावलीस्थितपर्यायशब्दसूची ॥

नाम सख्यांश्लोक	आकाशवाण्याः २१२२	व्याधस्य ५१३७	गजदंतमांसस्य ५१३७	दधिमंथनदं ५१३७
शिवस्य १६१८	आकाशउडुयमानस्य	वैदूर्यस्य २१३७	गर्भितापरिचर्यायाः ५१३७	उत्सृष्टा ३८
विष्णोः १६१८	नैघस्य ८१२८	नैघस्य ८१२८	नवोदावस्थस्य २१३७	मंगलस्य ५१३७
गरुडस्य ८१२८	हर्षवस्त्राद्याक	प्रदीपस्य ६१२८	ग्रामप्रधानदेवतायाः ५१३७	उधस्य ५१३७
सूर्यस्य १५१८	वर्णस्य २१२८	गोमयस्य त्रिकायाः ६१२८	ज्येष्ठमासस्य ५१३७	वृहस्पतेः ५१३७
शनेश्वरस्य ८१२८	दंपत्योः शनेः	सप्तवर्षपर्वतानां प्रत्ये	नित्यकर्मासक्ततायाः ५१३७	शुक्रस्य ५१३७
चेद्रमसः १६१८	कथनस्य ११२८	कमेकैकम ०१२८	वैराग्यबंधस्य २१३७	केतोः ५१३७
	दशार्थदेवयो	इतिश्लोकावधिः ॥	दध्यादिष्टे दिव्याः २१३७	ध्रुवस्य ५१३७
	दीयमानप्रत्यस्य			

नामसंख्याश्लोक उनिचिताकुशाः २४१ कूपस्य ४१४२ पुष्करिण्याः ४१४२ आसन्नास्तमयस्य ११४२ तत्तल्लदित्यमुक्तं दिशः ११४३ पलाशकलिकोपाः ११४३ सिंहूरस्य ४१४४ पिण्डुनस्य २१४४ दिवाचौरस्य २१४५ नागकेशरचूर्णस्य २१४५ वर्धरस्य ३१४६ अभावात्स्त्रीपरिव्या गस्य ११४६ यतीनागोप्यमेधुन स्य ११४७	पतञ्जलस्य ४१४७ मसिधान्याः ५१४८ बालकपरिधानव स्त्रस्य ३१४८ स्त्रीनृत्यस्य ११४९ राजहस्तिनः ४१४९ अलंकारसुवर्णस्य ११५० मेधुनस्य ३१५० पर्वतस्य ४१५१ पर्वतोच्चस्थलस्य ११५१ हस्तिन्याः ४१५२ अश्वस्य ४१५२ नद्याः ६१५३ शरस्य ७१५३ लिखनपत्रस्य ४१५४ पत्रीबंधनस्य ११५४ सैधवलवल्गस्य ३१५५	मांसस्य ६१५५ समुद्रस्य ४१५६ पक्षिणः ४१५६ इंद्रक्रीडासरसः ११५७ यमस्य ३१५७ मेघप्रसरस्य ६१५८ विद्युतः ७१५८ नौकायाः ६१५९ शोषितक्षीरपिंड स्य २१५९ लोहस्य ५१६० नवनोतसामान्यस्य ४१६० एकचुरयुक्तचरण बंधनस्य ३१६१ स्त्रीपुरुषचिह्नवैतु ११६१ अस्मिभिर्द्युतक्रीडा याः २१६२	ललाटस्य भस्म रेखायाः ३१६२ सुरायाः ६१६३ पानपात्रस्य ४१६३ कमंडलोः ४१६४ असहायनर्तकेस्य ११६४ दीपवृक्षस्य ३१६५ कोजागरायाः २१६५ जलयन्त्रार्थमहस्य २१६६ प्रेतादिगृहीतस्य ११६६ हिमस्य ४१६७ शिवालयेत्तद्वृष स्य ३१६७ विष्णोक्तोक्तहस्त पशुमांसस्य ११६८ कुहेलिकायाः ४१६८	पोताकारनस्य ३१६९ तत्रविमुक्तमांसस्य ११६९ हृदस्य ४१७० वज्रनरसंकीर्णहृदस्य २१७० कोष्ठउत्तलिकायाः ४१७१ नूतनमेघजालस्य ३१७१ ढकायाः ४१७२ पट्टहस्य ३१७२ वस्त्रागरक्षिण्याः ४१७३ शिरस्त्राणस्य ४१७३ लोहवर्म्मणः २१७४ उपानहः ४१७४ सौरलवणस्य ३१७५ खद्योतस्य ४१७५ नक्तस्य ५१७६ उदस्य ५१७६ शिशुमारस्य ४१७७	ग्राहस्य ४१७७ शृंगालस्य ७१७८ शूनः ५१७८ उल्कामुखीशृ गाल्याः ११७९ शक्यादिवाहके वृषभस्य ५१७९ महिषस्य ४१८० मेघस्य ४१८० वृहदानरस्य ४ ८१ उष्ट्रस्य ४१८१ वराहस्य ४१८२ सिंहस्य ४१८२ विडालस्य ४१८३ धुंधुर्दयोः ४१८३ दग्धकोकस्य ५१८४ हापुत्राख्यपक्षिणः ४१८४ गंगाचिल्याः ४१८५	विट्सारिकायाः ४१८५ श्वेनस्य ४१८६ वनकुक्कुटस्य ४१८६ खंजरीस्य ४१८७ कपोतस्य ३१८७ कोकिलस्य ४१८८ मत्स्यरंगस्य ४१८८ कलविकस्य ४१८९ सारिकायाः ४१८९ ग्रामकुक्कुटस्य ४१९० मयूरस्य ४१९० नूतनस्य पल्लव स्य ४१९१ वृक्षकंदकस्य ६१९१ केतकस्य ४१९२ धात्र्याः ६१९२ दूर्वायाः ५१९३ गंधपलाशि कायाः ४१९३	शिरीषस्य ४१९४ सूयोवर्तस्य २१९४ अस्मिन्हारस्य ४१९५ लोध्रस्य ३१९५ मधुकंदस्य ४१९६ कंदवंस्य ४१९६ एलायाः ४१९७ कूष्मांडस्य ४१९७ कासमर्दस्य ३१९८ मिर्तेः ५१९८ प्रातर्भोजनस्य ३१९९ भीत्यापलायमानस्य ४१९९ नायिकेलस्य ४१९९ इलोः ४१९९ मूलस्य ४१९९ करंजस्य ४१९९ आम्ललोहितायाः ४१९९ प्राचीनामलकस्य ३१९९
---	--	---	--	---	--	--	---

श्रीखंडस्य ४११३	पंकसुक्तेः ४१११	अश्ववहः स्यावर्त	दंशस्य २१२३	दंडवादिनः २१२८	पक्षिणः पानीयश	मोदकस्य ११३६	गोजेतिप्रसिद्धस्य
कस्तूर्याः ३११३	कुंभिकायाः ४११२	स्य १११८	देवीद्यानस्य २१२४	चौरस्य २१२८	लोयाः २१३२	खंजनघोटकस्य २१३६	गुलुंचस्य २१४०
कर्पूरस्य ४११४	शंबूकस्य ४११२	पलाशपत्राणशी	दीपावल्याः २१२४	गजबंधनस्तेभ्य	वसंतकालस्य २१३२	१३६	गुलुंचस्य २१४०
अगुरुदत्तित्यातस्य	तर्लकक्रीडनस्य १११३	वैवधनस्य १११८	सुकुमारस्य २१२४	२१२८	तांबूलदातुः २१३२	वज्रोमयुक्तस्य	वासगहस्य २१४०
५११४	शम्भुवतीयश्याः १११३	मदनोत्सवस्य २१२८	विषमस्य २१२४	कष्टस्यानस्य २१२८	तांबूलरागस्य २१३३	२१३६	हस्तिपकस्य २१४०
कदल्याः ४११५	लेखात्रयंकितभाल	दिशतग्राममध्य	खड्गपिधानस्य २१२५	वन्दिपाठस्य २१२८	खड्गस्य २१३३	२१३६	पित्तस्य ३१४१
प्रदोलस्य ३११५	स्य ३११४	ग्रामस्य ११२०	जलनिर्गममार्गस्य	सेतोः ३१२८	कुशलप्रश्नस्य २१३३	२१३६	अन्नस्य ४१४१
कुंकुमस्य ४११६	गलेहस्ताधानस्य ३११४	यात्राकालेसामवेद	२१२५	देवयानोयाः २१२८	स्तुतेः २१३३	चित्रलेखिन्याः	३१४१
शैवलस्य ४११६	कांजिकस्य ५११५	पाठस्य ११२१	यत्तस्यानस्य २१२५	उदूषलादिपचम्भ	संयुटस्य २१३४	२१३७	तृप्तेः ३१४१
धूसूरस्य ४११७	दिगेवरयोगिनः ५११५	प्रासादशिखरस्य	लोभस्य २१२५	नायाः २१२८	हयस्कंधस्य २१३४	आलस्यस्य २१३७	सुधायाः ३१४१
पलासस्य ४११७	जलक्रीडायाः ४११६	शालायाः ११२१	दर्वारोः २१२६	सश्मश्रुस्त्रियाः २१३०	महिषीपालस्य २१३४	१३७	जलवर्ततात्पत्र
एरंडस्य ५११८	शरपत्ररचनायाः	इत्यर्द्धस्त्रोकावधिः	सुफटेः २१२६	उच्चैः स्त्रियाः २१३०	वृहन्मत्सरस्य २१३४	पात्रस्य २१३८	एणस्य २१४२
वंशस्य ६११८	१११६	तुच्छस्य २१२२	नायमस्य ३१२६	दृष्टरजः कन्यायाः ११३०	तुरुण्याः २१३५	नलराजः २१३८	कुंभैरमहिका
धूमस्य ५११८	पंचकल्याणघोटके	वेषणशिलायाः २१२२	जालिकायाः २१२६	पुंसलक्षणायाः ११३०	लेपनद्रव्यस्य २१३५	नोरवस्य २१३८	याः २१४२
नगरंति कपुरस्य	स्य १११७	सौधस्य ११२२	जीवनवृत्तस्य २१३७	महत्तरस्य २१३०	रोचनिकायाः २१३५	पथिकेष्टेणः २१३८	पोतस्य ३१४२
१११८	अश्वचारकस्य १११७	राजमार्गस्य २१२२	धनुषः २१३७	अव्यक्तशब्दस्य ११३०	दृष्टिकायाः २१३५	१३८	नौकाजलोत्सार
शंखस्य ३११८	अश्वगलोद्देशस्याव	कथकस्य २१२३	वलवत्पुरुषस्य ३१३७	श्मशानस्य २१३०	दृष्टिकायाः २१३५	यादिके स्त्रियाः २१३८	कस्य २१४२
उपजिज्जिकायाः ५११९	तेस्य १११८	अउस्य २१२३	काचभाजनस्य २१३७	वितायाः ३१३०	निर्मात्यस्य २१३६	१३८	वृहत्तकयाः
ताम्रस्य ५११९	अश्ववहः स्यावर्त	महिकायाः २१२३		मंचस्य २१३२		जंभायाः २१३८	३१४३
						महाधर्तस्य ३१३८	मृदगस्य २१४३

रामः
८

अरित्रस्य २१४३
 तुलोद्यस्य २१४३
 पणवतुर्थस्य ११४४
 ज्वलदंगारस्य ११४४
 स्वभावस्य २१४४
 वेशपायाः २१४४
 नीलमणेः २१४४
 गुंजायाः २१४५
 भार्यायाः २१४५
 पटवस्त्रस्य २१४५
 ग्रंथनिर्माणस्य ११४६
 नवीनस्त्रियाः २१४६
 वंदिवोरस्य २१४६
 संधिहारकस्य २१४६
 ऐरावतदिगजपत्न्याः ११४७
 कुमुददिगजपत्न्याः ११४७
 वामनदिगजपत्न्याः ११४७
 अंजनदिगजपत्न्याः ११४७

पुंडरीकदिगजस्त्रियः ११४८
 सुप्रतीकदिगजस्त्रियः ११४८
 उष्णदंतदिगजपत्न्याः ११४८
 सार्वभौमदिगजपत्न्याः ११४८
 सेवनस्य ३१४८
 सकटस्य २१४८
 चिपिटस्य २१४८
 लाजानो ३१४८
 अभासस्य २१५०
 पत्रभंगस्य २१५०
 भूतसेवकस्य २१५०
 धनद्विजीवकस्य २१५०
 गंगायाः २१५१
 कवेय्याः २१५१
 कार्तिकमासस्य २१५१
 इंद्रजालिकस्य २१५१
 प्रहेलिकायाः २१५२
 विस्मितस्य २१५२
 संहस्य ३१५२

वीण्याः २१५२
 नटस्य २१५३
 लज्जायाः २१५३
 कुल्लोषधस्य २१५३
 अकस्य ३१५३
 खेदस्य ३१५४
 रोमांचस्य २१५४
 नवोदयोः २१५४
 नवयौवनायाः ३१५४
 सौवर्चललवणस्य २१५५
 हिंगुलस्य २१५५
 मेरुकस्य २१५५
 पारदस्य २१५५
 कंकलस्य २१५६
 ब्रणस्य ३१५६
 कटकस्य २१५६
 ईश्वरपुत्रस्य २१५६
 कृष्णमोक्षस्य २१५७
 लज्जनकस्य २१५७

पैशुनस्य २१५७
 मंडस्य ३१५७
 फलेः २१५८
 आस्फालस्य २१५८
 चौरनीतद्रव्यस्य किं
 वित्प्राप्तेः २१५८
 शिवीरथस्य २१५८
 मन्त्रयात्रायाः २१५८
 निर्भर्त्सनस्य २१५८
 आभूतकस्य २१५८
 ग्रीहाल्लिकायाः २१५८
 स्वदेवाद्यादनस्य २१६०
 पुण्याः २१६०
 वाताश्वस्य २१६०
 विजयकुंजरस्य २१६०
 प्रभातस्य ३१६१
 लेपकाभिन्याः २१६१
 संजातमदस्य हस्तिनः २१६१

सिद्धस्य २१६१
 अन्तेः ३१६२
 भस्मनः ३१६२
 उष्णयुक्तरथस्य २१६२
 लघुरथस्य ३१६२
 रुमेः २१६३
 विष्टायाः २१६३
 भारवाहस्य २१६३
 वंशगदिनिर्मितशिशि
 ब्याधानस्य २१६३
 अजगरसर्वस्य २१६४
 क्षिप्रुविसर्वस्य २१६४
 पुरसंस्कारस्य २१६४
 कुद्रहट्टस्य २१६४
 पुठकिन्याः २१६५
 मुद्दुदस्य २१६५
 विस्तृतकरस्य २१६५
 हस्तपुंखस्य २१६५

उत्साहस्य २१६६
 रसशून्यस्य २१६६
 भयशीलस्य २१६६
 संदेशवाक्यस्य २१६६
 शरावस्य २१६७
 कुसीदस्य २१६७
 तलप्रहारस्य २१६७
 मुद्ररस्य २१६७
 गोलगारस्य २१६८
 मंत्रेणगहस्य २१६८
 अपराधस्य २१६८
 गहकाटिकायाः २१६८
 होलनितंबस्य २१६८
 प्रतिवातरस्य २१६८
 सत्रस्य २१६८
 सतिलौदनस्य २१६८
 मदिराभेदस्य २१७०
 मद्यभाजनस्य २१७०
 दंतशाणस्य २१७०

शुकगोमयस्य २१७०
 शारिकलस्य २१७१
 उटिकायाः २१७१
 वायकस्य २१७१
 शारिखलायाः २१७१
 शाय्यायाः ३१७२
 चामरस्य २१७२
 शृगाल्याः २१७२
 कुंकराभिनयः ३१७२
 तूतस्य २१७३
 वेपस्य २१७३
 ताटंकस्य २१७३
 अंगुलीयकस्य २१७३
 परिक्तायाः २१७४
 नाट्यसंगमायाः २१७४
 कंशाः ३१७४
 गलस्तत्रस्य २१७४
 एजरासनस्य २१७५
 मृदशासनस्य २१७५

पहाव्यपत्रस्य २१७५	उन्नागस्य २१८०	सारसयोधितः २१८५	जलव्यपस्य २१८०	सर्पकारस्य २१८५	करीषानिः २१८०	आरणोः २१८५	कटशर्करायाः २१८१
रक्तशासनस्य २१७५	नागकेशरस्य २१८०	सारसस्य २१८५	त्रिकंठस्य २१८०	दरिद्रस्य २१८५	ज्वराणिः २१८०	विशदितस्य २१८५	उल्काग्नेः २१८१
गोपक्रीडायाः २१७६	हिंदोलिकायाः २१८१	बाहुलेः २१८५	वालुकागडस्य २१८०	विद्यायाः २१८६	श्वशुरस्य २१८१	गंडूषस्य २१८६	करताल्याः २१८१
गोपक्रीडागीतस्य २१७६	सौंदर्यस्य २१८१	कंकपल्लिः २१८६	कनकपल्लस्य २१८१	पद्मवारस्य २१८६	श्वश्रुताः २१८१	शक्यानस्य २१८६	उमरुकस्य २१८१
वंशविशेषस्य २१७६	सुताशकस्य २१८१	गर्गाटमस्य २१८६	कशिकवलस्य २१८१	ग्राईवस्त्रस्य २१८६	कुटिलस्य २१८१	कृपायस्य २१८६	सुत्रवीणायाः २१८१
नवीनस्य २१७६	राजसर्वपस्य २१८१	शृंग्याः २१८६	पंकगडकस्य २१८१	दोषस्य २१८६	अम्बविक्रयिताः २१८१	संगुलीपर्वणः २१८१	मसिमलेः २१८१
उज्जवाद्यस्य २१७७	सितमाषस्य २१८२	मजुरस्य २१८६	शकुलस्य २१८१	योजनस्य २१८७	गृहपतेः २१८२	विजोलायाः २१८७	कलमस्य २१८२
नलपट्टिकायाः २१७७	सुद्रमसरस्य २१८२	मकरस्य २१८७	निचोलस्य २१८२	नल्लस्य २१८७	तुंबीपुष्पस्य २१८२	गोमयस्य २१८७	धातुपलस्य २१८२
धराकंदवस्य २१७७	विजैरस्य २१८२	किंठस्य २१८७	अलिंजरस्य २१८२	कवचस्य २१८७	लोहपुष्पस्य २१८२	धारलगुडस्य २१८७	मत्तेः २१८२
बीरणस्य २१७७	सालरुक्षस्य २१८२	शफरस्य २१८७	वेद्याः २१८२	कूर्पासस्य २१८७	त्रिदशस्य २१८२	तारलगुडस्य २१८७	तर्कुयाः २१८३
दृढकाशस्य २१७८	मुस्तस्य २१८३	रोहितादिप्रियोः २१८७	उपवनस्य २१८२	उरुस्त्राणस्य २१८८	भूलतायाः २१८३	कर्करस्य २१८८	तर्कुलासकस्य २१८३
कोशंगस्य २१७८	रक्तवंदनस्य २१८३	फलक्याः २१८८	विकिवरिकायाः २१८३	जंघात्राणस्य २१८८	पुंधुर्याः २१८३	दधिसत्कीः २१८८	तर्कुपीयाः २१८३
गंडीरस्य २१७८	जेलरंकस्य २१८३	रोहितस्य २१८८	पत्माटस्य २१८३	देवप्रासादस्य २१८८	अंगुलीध्वनेः २१८३	सर्षपायाः २१८८	तूलनलिकायाः २१८३
जीवेरस्य २१७८	करंडवपल्लिः २१८३	काकोचिकस्य २१८८	अंगस्य २१८३	यज्ञस्थानभेदस्य १८८	लेघनस्य २१८३	कठोरस्य २१८८	निर्वेष्टनस्य २१८४
सितोत्पलस्य २१७८	वर्तिकायाः २१८४	वक्रचिचिकायाः २१८८	उत्तानशयनस्य २१८३	यज्ञस्थानभेदस्य १८८	गजदक्कायाः २१८४	कवयोः २१८८	दग्धेष्टकायाः २१८४
अतिमुक्तस्य २१७८	राशस्य २१८४	कवयीमस्य २१८८	तक्रस्य २१८४	तृणहल्याः २१८४	गजप्रणारस्य २१८४	लघुखट्वायाः २१८४	दोलायाः २१८४
कर्कशकस्य २१७८	ताम्ररुमेः २१८४	खलेषायस्य २१८८	सिंहनादस्य २१८४	यथायस्य २१८४	रणकातरस्य २१८४	कुंभस्य २१८४	जलस्यापितमेव
शृंगारस्य २१७८	पुशल्याः २१८४	इल्लिशस्य २१८८	कार्णमलस्य २१८४	वेधस्यानस्य २१८४	अकृशस्य २१८४	कलस्याः २१८४	स्य २१८४
हितनोच्याः २१८०	वेचकस्य २१८५	जलेष्ट्रिकस्य २१८८	नालिकामलस्य २१८४	वेधनवेश्मनः २१८४	तरंगस्य २१८५	उत्पातस्य २१८५	यत्तपात्रविशेष
कोकमायाः २१८०		अर्द्धशफरस्य २१८८	दंतमलस्य २१८५	कोष्ठानिः २१८०	किनागस्य २१८५	निघातस्य २१८५	स्य २१८५
			जिकामलस्य २१८५	तृणानिः २१८०	जलकस्य २१८५	गुणश्रेष्ठस्य २१८५	

नामसंख्याश्लोक
 चित्रपिष्टकस्य २११५
 अपशष्टस्य २११५
 लुटिकायाः २११५
 तृणमतेः २११६
 पदाद्यवेतुः २११६
 कोशरुमेः २११६
 धुलस्य २११६
 विषष्टंगिलाः २११७
 तृणमपदस्य २११७
 रंध्रवज्रोः २११७
 दीनायाः २११७
 नकवपादस्य २११८
 वृश्चिकस्य २११८
 पद्मवीजस्य २११८
 पद्मकोषस्य २११८
 लाक्षायाः २११८
 दुहितुः २११८
 सुवेचलस्य २११८
 गमिगमभिलाषस्य २११८
 धोतांजल्याः २१२०
 दुग्धपावनस्य २१२०
 सुद्रशकटस्य २१२०
 अतृप्तिकृतः २१२०
 कालरात्र्याः २१२१
 अस्वाध्यायस्य २१२१
 ब्रह्मवर्चस्य २१२१
 मध्यायाकुशलशुनः २१२१
 हिसालुकेशुनः २१२२
 उन्नतशुनः २१२२
 सूर्यविशेषस्य २१२२
 आदर्शस्य २१२२
 लघुनस्य २१२३
 कोलनासिकायाः २१२३

तृणयुक्तहर्म्यस्य २१२३
 सस्पर्शार्थकुटीरस्य २१२३
 पणग्रंथेः २१२४
 कटिष्टंखलायाः २१२४
 प्रसिद्धस्य २१२४
 लक्ष्म्याः २१२४
 इतिपादावधिः
 नानार्थाः २२५

सं० १०१ शकः १९६६
 मं. प्रपञ्चनो लिखितोयं
 गणेशायामे नमोर्जरेण

Handwritten text in Devanagari script, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in approximately 12 vertical columns. The script is somewhat faded and difficult to decipher due to the age and quality of the paper.

al